

۱۷ خرداد ۱۳۵۴ حماسه ای ظلمت شکن و تاریخ ساز

۷ خرداد ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۱۹

امام راحل (ره) در پیامی با اظهار تأسف از واقعه جانسوز ۱۷ خرداد ۵۴ مدرسه فیضیه قم، آن را زنده کننده واقعه ۱۵ خرداد ۴۲ معرفی کرده و با توصیف یورش بی رحمانه و مسلحانه عمال استعمار بر مدارس دینی و شکستن سر و دست ها و در و پنجره ها و کوبیدن تا سر حد مرگ و پرتاب کردن جوانان بی پناه از پشت بام ها به جرم اظهار عقیده برخلاف حزب شاهی و به جرم سوگواری برای مقتولین ۱۵ خرداد، آن را معیار ادعای کشور مترقی و دموکراسی شاه قلمداد می کنند

هفدهم خردادماه سال ۹۴، درست چهل سال از خلق حماسه ای می گذرد که خود در توالی و گرامیداشت حماسه ای دیگر، در شهر خون و قیام، قم، رخ نموده است:

حماسه ۱۷ خرداد ۵۴ در گرامیداشت حماسه ۱۵ خرداد ۴۲ و هر دو خیزشی در جامعه طاغوت زده و در لبیک به ندای مرجعیت بیدار و علمدار نهضت اسلامی، حضرت امام خمینی (ره)، و با تکانه هایی ژرف در جامعه تخدیر شده ولی اصیل و وفادار.

درک عظمت و اثرات این حرکت بیدارکننده و تاثیرگذار طلاب در مدرسه فیضیه قم که در دوازدهمین سالگشت قیام ۱۵ خرداد و به یاد شهیدان نهضت اسلامی و برای درهم شکستن فضای خفقان شاهنشاهی و ایجاد حرکتی امیدبخش، انجام گرفت، بدون در نظر گرفتن کام یابی ها و شرایط به ظاهر مستحکم حکومت شاه در سالهای منتهی به خرداد ۵۴ و نیز تجسم وضعیت ضربه خورده و فروپاشیده گروه های مبارز و توفیق رژیم در دستگیری و زندانی کردن و تبعید روحانیان مبارز و ایجاد فضای رعب و وحشت، ممکن نیست.

در عرصه سیاسی شاه با اعلام سیستم تک حزبی در اسفند ۵۳، حزب فراگیر، اجباری و شه فرموده رستاخیز را جایگزین احزاب فرمایشی موجود کرده و همه ملت را به نوعی مجبور به عضویت در آن نمود (به طوری که در اولین سالگرد تشکیل حزب، رژیم شاه ادعا کرد ۲۳ میلیون نفر از ۳۳ میلیون جمعیت آن روز ایران، عضو این حزب هستند!)

در عرصه امنیتی ساواک موفق شده بود با نفوذ در گروه های مبارز و مسلحانه، به آن ها ضربات کوبنده ای وارد کرده و گروه ها و

سازمان های مبارز را متلاشی و اعضای آن ها را تا پایین ترین سطوح دستگیر و زندانی و بعضا اعدام نماید. در برخورد با روحانیت مبارز نیز از همه تکنیک ها و ظرفیت های روانی و تبلیغی و انتظامی و قضایی و اعمال فشار و شکنجه و تبعید و حتی قتل (شهادت آیت الله غفاری در زندان) استفاده می کرد.

در عرصه اقتصادی به لطف افزایش قیمت نفت و درآمدهای سرشار، حکومت شاه از پشتوانه مطمئن و ایده الی برخوردار بود. ایفای نقش ژاندارمی در خلیج فارس و وابستگی عمیق حکومت شاه به آمریکا در کنار شکل دهی به ارتشی منظم و مجهز که گاهی نقش های فراملی نیز ایفا می کرد، تمجید دولتمردان نظام سلطه و ارائه تصویری مقتدر و مطمئن و گاه دموکراتیک از شاه در رسانه های بین المللی - البته با تزریق بخشی از همان درآمدهای نفتی به نویسندگان و سردبیران نشریات - را به همراه داشت.

در چنین وضعیتی به نظر نمی رسید که با وجود تبعید و زندان و گاه شهادت فریادگران بزرگ جامعه نظیر شهید آیت الله غفاری (در دی ماه ۵۳) و سرکوب هرگونه اعتراض (و در مواردی نجوای مردم با یکدیگر)، جایی برای شکل گیری و بروز تحرکی ظلمت شکن و طاغوت ستیز حتی در کانون های اصلی قیام و روشنگری، در مقیاس صدها نفری وجود داشته باشد اما به لطف مجاهدت های مستمر روحانیت آگاه و مبارز و با همت و خروش فرزندان امت اسلامی، بغض فروخته در گلوها، بار دیگر منفجر گردید و حماسه ۱۴ تا ۱۷ خرداد سال ۵۴ را در مدرسه فیضیه قم، رقم زد.

حماسه ۱۷ خرداد ۵۴ چگونه شکل گرفت؟

برابر سنت سنواتی در گرامی داشت شهدای ۱۵ خرداد ۴۲ که هر سال به نحوی، فعالیتی ولو برگزاری مراسم کوچک، پخش اعلامیه یا شعارنویسی در سالگرد قیام، صورت می گرفت این بار طلاب تصمیم می گیرند با توجه به اقتضات زمان و رجزخوانی های رژیم، تجمع باشکوهی در بزرگداشت شهدا و اظهار مخالفت با طاغوت انجام دهند لذا در شامگاه چهارده خرداد با تجمع در فیضیه و اقامه نماز به امامت آیت الله اراکی (ره)، به طرف در خروجی فیضیه و میدان آستانه با شعارهای درود بر خمینی، مرگ بر پهلوی، مرگ بر حکومت یزیدی و مرگ بر شاه به حرکت در می آیند که با حمله مأموران به طرف فیضیه عقب رانده می شوند و برای حدود یک ساعت و نیم با چوب و سنگ با مأموران مقابله می کنند. در ادامه شرایط به گونه ای رقم می خورد که تحرکات و تظاهرات روشنگرانه در ساعات بعد در حالی که مستمرا حلقه محاصره طلاب در مخالفت با رژیم در درون و پشت بام مشرف به خیابان بر آن ها تنگ تر می شده، ادامه می یابد تا این که حدود ساعت ۵ بعدازظهر ۱۷ خرداد، کماندوهای رژیم از طریق مسافرخانه های اطراف حرم و مدرسه فیضیه، به پشت بام فیضیه رفته و از آن جا به حیاط مدرسه راه یافته و طلاب را مورد ضرب و جرح شدید قرار داده و در نهایت با تشکیل یک دالان حد فاصل دارالشفاء و ماشین های شهربانی، مأموران مقابل هم به صف ایستاده و طلاب دستگیرشده را با کتک کاری مجدد و پاس دادن به یکدیگر از این دالان گوستی، عبور دادند و با آزار و اذیت و رفتارهای اهانت آمیز بعدی در شهربانی قم، حدود ۳۵۰ طلبه دستگیرشده را در بعد از ظهر ۱۸ خرداد تحت تدابیر شدید امنیتی به زندان اوین انتقال دادند که برخی جزئیات و مقارنات اقدامات قبل و بعد از دستگیری از زبان شماری از دستگیرشدگان در کتاب حماسه ۱۷ خرداد ۵۴ تألیف آقای علی شیرخانی، آمده است.

امام راحل (ره) در پیامی با اظهار تأسف از واقعه جانسوز ۱۷ خرداد ۵۴ مدرسه فیضیه قم، آن را زنده کننده واقعه ۱۵ خرداد ۴۲ معرفی کرده و با توصیف یورش بی رحمانه و مسلحانه عمال استعمار بر مدارس دینی و شکستن سر و دست ها و در و پنجره ها و کوبیدن تا سر حد مرگ و پرتاب کردن جوانان بی پناه از پشت بام ها به جرم اظهار عقیده برخلاف حزب شاهی و به جرم سوگواری برای مقتولین ۱۵ خرداد، آن را معیار ادعای کشور مترقی و دموکراسی شاه قلمداد می کنند.

ضرورت های بازشناسی و معرفی حماسه ۱۷ خرداد ۵۴:

برای بازشناسی و معرفی این حرکت اصیل اسلامی به عنوان برشی از نهضت حضرت امام خمینی (ره) و مبارزات روحانیت که در اوج اقتدار ظاهری حکومت شاه صورت گرفت، ضرورت های چندی مطرح می باشد از جمله:

در پیش بودن چهلمین سالگرد واقعه و لزوم معرفی آن به عنوان یکی از نقاط عطف نهضت اسلامی و نقش آفرینی روحانیت و حلقه اتصال مقاطع قبلی نهضت به دوران منتهی به انقلاب ۵۷ و خود اسناد متقن و قوی از این حماسه بزرگ در مراکز اسنادی کشور بدیع و پرجاذبه بودن موضوع با توجه به عدم شناخت کافی مردم و حتی نخبگان از واقعه در قید حیات بودن شمار زیادی از حماسه سازان و امکان بیان موقوع از زبان آن ها و بالا بردن ضریب بازشناسی واقعه و تحلیل پیامدهای آن

نقش مراکز اسنادی و رسانه ها در بازشناسی و معرفی رویداد:

با توجه به نقش تاریخی حرکت ۱۴ تا ۱۷ خرداد مدرسه فیضیه قم در سال ۵۴ و لزوم معرفی این فراز مهم از نهضت روحانیت به رهبری امام راحل (ره) و پیامدهای سیاسی - اجتماعی آن، شایسته است با عنایت به چهلمین سالگرد این واقعه مهم، موسسات فرهنگی و رسانه ها با استفاده از ظرفیت های موجود نسبت به بازشناسی و معرفی این حماسه ظلمت شکن و تاریخ ساز که تاکنون من حیث المجموع مسکوت و مخمول الذکر بوده است اقدام نمایند.

در این میان مراکز اسنادی کشور نیز نقش تعیین کننده ای دارند تا با در دسترس قرار دادن اسناد این واقعه، موجبات روشن شدن بیشتر زوایای موضوع را فراهم سازند.

صدا و سیما و مطبوعات در سطوح ملی و استانی پرداختن به موضوع را خصوصا در مناسبت چهلمین سالگرد، در دستور کار قرار داده و از این ظرفیت در راستای تعمیق شناخت مردم از مجاهدت های روحانیت و نهضت امام خمینی (ره) و ارائه روایت های درست از تاریخ انقلاب اسلامی که همواره در معرض تحریف بدخواهان است، اقدام نمایند.

برخی منابع برای شناخت حماسه ۱۷ خرداد:

در زمینه شناخت و معرفی حماسه ۱۷ خرداد ۵۴ مدرسه فیضیه در سال های گذشته کوشش هایی به عمل آمده که محصول آن در منابع ذیل قابل دسترسی می باشد لیکن باید اذعان کرد که در زمینه شناسایی و معرفی این حرکت بزرگ و ظلمت شکن، هنوز جای کار باقی است و نسبت به بزرگی و اثرگذاری واقعه، در چهل سال گذشته، کار درخور و معرفی شایانی خصوصا در فضای اجتماعی و برای عموم انجام نشده و در سطح خواص نیز معرفی، محدود و کم دامنه بوده است.

به نظر می رسد با گذشت چهار دهه از حادثه و وجود احتمالی اسناد منتشر نشده درباره موضوع، انتشار این اسناد و مصاحبه با شاهدان و افراد حاضر در رویداد مذکور می تواند دامنه اطلاع یابی از عمق و ابعاد واقعه را گسترش داده و به بازشناسی هرچه بیشتر این حماسه کمک نماید.

علی ایحال منابع کم شمار ذیل اطلاعات خوبی از وقایع به دست می دهد:

شیرخانی، علی، حماسه ۱۷ خرداد ۱۳۵۴ مدرسه فیضیه، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷
 نا مشخص، آن چه در ۱۴ تا ۱۷ خرداد ۵۴ در قم گذشت، فصلنامه مطالعات تاریخی، شماره ۶، بهار ۱۳۸۴
 روحانی، سید حمید، قیام فراموش شده، فصلنامه پانزده خرداد، شماره ۲۷، بهار ۱۳۹۰
 حوزه هنری، ساواک و روحانیت، بولتن های نوبه ای ساواک، تهران، ۱۳۷۱
 (اثر در دست انتشار)، صادقی، محمدعلی، از امامیه تا فیضیه، بازشناسی و معرفی حماسه ۱۷ خرداد مدرسه فیضیه (با تأکید بر نقش طلاب چهارمحال و بختیاری)

پژوهشگر تاریخ معاصر

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۳۰۴۹۶/۱۷-خرداد-۱۳۵۴-ظلمت-حماسه-۱۷-خرداد-۱۳۵۴>